

закони, які значущі для взаємодії індивіда і соціуму в будь-якій сфері життєдіяльності. Це система, яка є неодмінною умовою взаємодії індивіда і соціуму. Вона характеризується динамічністю її структурних елементів.

Через свою актуальність і багатоплановість проблема духовного аспекту соціальної відповідальності є об'єктом уваги багатьох вчених, котрі представляють різні області і сфери сучасної соціогуманітаристики. Це відображено в різних підходах і точках зору до самого визначення соціальної відповідальності, її форм, видів, структури. Закономірний процес для наукового дослідження представляють ці відмінності, вони мають під собою об'єктивну основу, яка скріплюється тим, що чим багатший означуваний предмет, тим більшими є різні сторони уявлення для розгляду, тим більш різними можуть бути сформовані на їхній основі визначення. Особлива роль тут належить соціальній науці, адже саме вона дає установки і орієнтири, які є відправною точкою для конкретних наук.

З врахуванням викладеного вище ми можемо визначити соціальну відповідальність як діалектичний взаємозв'язок між особою та суспільством, що характеризується взаємними правами та обов'язками з виконання приписів соціальних норм та покладенням різноманітних засобів впливу у разі її порушення. Феномен соціальної відповідальності працівника соціогуманітарної сфери є специфічною формою соціально відповідальної поведінки людини, яка постає в системі соціальних відносин як особливий спосіб соціальної взаємодії і характеризує не тільки внутрішній світ самої людини, але і спосіб його буття в соціумі. В структурі такого способу присутні свої суб'єкт, об'єкт і сам зв'язок, що характеризується особливими формами, принципами організації, правилами здійснення і способами реалізації.

Список використаних джерел

1. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. Київ: КНЕУ, 2012. 501 с.

*Гулька П.В.
студент магістратури
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: д.психол.н., професор,
завідувач кафедри психології
та соціальної роботи ТНЕУ
Фурман А.В.*

ПРАВДА І БРЕХНЯ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

У ХХІ столітті одвічна проблема з'ясування природи поєднання правди і брехні продовжує привертати увагу вчених, які намагаються осягти фундаментальні принципи суспільного буття людини. Парадигмальні зміни, що відбулися в гуманітарних науках в останній третині ХХ століття, зумовили залучення проблематики соціальної брехні в психологічну і правову науки. Тривалий час традиційно вважалось, що поняття «правда» не відноситься до кола суто наукових проблем, хоча окремих аспектів цього питання

опосередковано торкаються у своїх працях філософи, історики та соціологи як минулого так і сьогодення. Таким чином, сучасний стан даного питання характеризується, з одного боку, певною нерозробленістю проблеми внаслідок ігнорування поняття «правда» як філософського. Але з іншого боку, необхідність пошуку шляхів сприяння орієнтації суспільства та особистості у складних соціальних процесах сучасності зумовлює актуальність більш глибокого та всебічного розкриття питання правди і соціальної брехні.

Протилежністю «брехні» є не «правда», а «правдивість» – поняття зовсім не тотожні, не зважаючи на однокорінність слів, якими вони позначаються. Правдивість – це відповідність висловлювань, слів (можна було б додати «та вчинків») того, хто говорить, його думкам та переконанням [2]. І якщо брехня як свідоме перекручування реальності чи то на ділі, чи то на словах використовується кимось у відповідності зі своїми уявленнями про цінності, то для нього це буде засобом реалізації своєї правди, хоча б ця правда і не співпадала із загально визнаними уявленнями [1].

В роботах, до аналізу яких ми звертаємося [1-3], чітко простежуються два підходи до розуміння правди: або як однієї з переліку людських цінностей, або як сукупності цінностей. На наш погляд, вірним є останнє твердження. Для кожної людини витoki правди складаються з тих світоглядних уявлень, які визначаються нею вірними. І вже у тому, що в силу своєї різноманітності та мінливості світ сприймається різними людьми по різному, полягає одна з причин багатомірності правди. Постаючи як аксіологічне поняття, «правда» взаємопов'язана з категоріями інших аспектів світогляду. Так, наприклад, аксіологічні уявлення формуються на підставі онтологічних, які в свою чергу розкриваються через гносеологічні. Зі свого боку правда як система аксіологічних поглядів зумовлює формування уявлень про мету, шляхи та засоби діяльності, в тому числі і пізнавальної. Таким чином, правда значною мірою зумовлює об'єктивізацію свідомості через практичні дії, виходячи з конкретних вимог до умов існування.

Спробуємо сформулювати визначення категорії «правда», позначивши найбільш суттєві її ознаки. Правда – це система поглядів, що набули для людини або суспільства аксіологічної значущості, тобто стали тими переконаннями та ідеалами, які в сукупності визначають сенс людського існування. Зрозуміло, що наведене визначення потребує подальшого вивчення і вдосконалення. Зокрема, актуальним і перспективним здається питання про конкретизацію поняття «історична правда» як одного з визначальних чинників формування об'єктивного підходу до розуміння багатьох соціальних процесів. Істина і правда – це категорії, які пояснюються невизначеністю останньої і, як наслідок, нездатністю чітко зафіксувати їх відмінності. Головна їхня відмінність полягає в тому, що, на відміну від істини, однією з головних ознак якої є об'єктивність, правда має яскраво виражений персоніфікований характер. Це не означає, що правда взагалі не може бути об'єктивною. Але коли ціннісні уявлення об'єктивні, а, отже, мають теоретичну оформленість і логічну доведеність та ще й підтверджуються суспільно-історичною практикою, то тоді ми маємо справу з правдою – істиною. Правда – це система поглядів, що набули для людини або суспільства аксіологічної значущості, тобто стали тими переконаннями та ідеалами, які в сукупності визначають сенс людського існування [2].

Когнітивно-дискурсивний підхід змінює предметну сферу дослідження психологічних, етичних, правових та мовних аспектів неправди, залучаючи до розгляду питання про те, за яких умов остання формується у дискурсі. При такому підході «неправда» постає як новий тип об'єкта – когнітивно-комунікативне утворення, суть якого визначається смисловим ефектом, що виникає у процесі осмислення суб'єктом рефлексії власного досвіду інтерпретації змісту неправдивого висловлення. Передумовою формування неправди є наявність у свідомості типового уявлення про те, що слід вважати неправдою. Номінації неправди вживаються для ідентифікації неправдивих висловлень, замикаючи у такий спосіб коло екзистенції неправди. Уведення в науковий обіг поняття дискурсеми неправди, що складається із двох різнорідних частин – неправдивого висловлення, яке становить собою ядро дискурсеми, та метамовленнєвого нашарування, або її експлікаторної частини, – надає можливість виокремити неправдиве висловлення із плинного дискурсу, не зруйнувавши його зв'язків із ситуацією, частиною якої воно є, та встановити його визначальні риси, виходячи з погляду суб'єкта рефлексії. Евристична цінність поняття дискурсеми неправди зумовлена й тим, що воно дозволяє співвіднести мовний і дискурсивний простори неправди [2].

Концепти «правда» і «неправда» існують у єдності статичних (класифікаційного і структураційного) та динамічного (ідентифікаційного) модусів. У класифікаційному модусі концепт співвідносний з логічним поняттям неправди, зміст якого моделюється у вигляді міжфреймової мережі. Зв'язки з іншими концептами зумовлюють організацію поняттєвої категорії неправди, що будується за принципом радіальної структури. У структураційному модусі концепт «неправда» корелює з повсякденним поняттям неправди, котре моделюється як система концентричних шарів, зорганізованих навколо спільного центра. В ідентифікаційному модусі призначенням концепту «неправда» є схоплення смислу неправдивого висловлення, що зумовлює зсув фокусу уваги зі стабільної структури на організаційну нестабільність.

Сьогодні люди не вбачають злочину у брехні як такий, і тим паче не вважають, що соціальна брехня має каратись. Вони вважають, що покарана може бути тільки дуже важлива й важка брехня, яка спричинила до фінансових збитків. Таке відношення до соціальної брехні свідчить про те, що інформаційна ера – ще не вінець поступу людства. Про настання інформаційного ладу будуть свідчити зміни соціального устрою і суспільної моралі. Відношення до брехні, як злочину інформаційної доби, якнайкраще про це свідчить. Про настання інформаційного ладу свідчать не комп'ютери, смартфони чи соціальні мережі. Про настання інформаційного ладу будуть свідчити зміни соціального устрою і суспільної моралі громадян.

Список використаних джерел

1. Бердяєв М.О. Парадокс брехні. Психологія і суспільство. 2014. №3. С. 20-23.
2. Морозова О.І. Лінгвальні аспекти неправди як комунікативного утворення: автореф. дис. ... д-ра філологічних наук : 10.02.04. Київ, 2008. 35 с.
3. Мясников А.Г. Долг правдивости и право на ложь как проблема практической философии И. Канта: история и современность: автореф. дисс. ... д-ра философских наук: 09.00.03. Москва, 2007. 39 с.